

Jaarverslag
augustus 2002 – juni 2004

STICHTING ROBERT A. LEVISSON

Jacob Soetendorpstraat 8, 1079 RM Amsterdam, The Netherlands – tel: (06) 546 90 919, (020) 640 24 58
email: ravdav@lvg.nl – bankrekening: 40.03.78.213 te Utrecht

Inleiding

Het is met genoegen dat wij u het eerste jaarverslag van de Stichting Robert A. Levisson presenteren. Daarin rapporteren wij over de voortgang van het Levisson Instituut vanaf de oprichting tot eind juni 2004. Dit verslag beslaat daarom een langere periode dan een jaar en bevat ook meer informatie dan gebruikelijk is in een jaarverslag. Op deze wijze hopen wij een beeld te schetsen van de doelstelling van de Stichting en van hetgeen wij wel en ook van hetgeen wij (nog) niet hebben kunnen realiseren.

*De studenten van het eerste jaar, van links naar rechts:
Marianne van Praag, Mischa Schrijver, Etienne Denneboom, Kine Sittig,
Tamarah Benima, Navah Tehilla Livingstone Shmuelit, Albert Ringer.*

Inhoud

Inleiding	2
1 De voorgeschiedenis	4
Waarom een Nederlandse rabbijnenopleiding	4
De doelstelling van de Stichting	4
De organisatiestructuur	5
Een korte schets van de opleiding tot rabbijn	6
Het academische gedeelte	6
Het beroepsgerichte (vocational) gedeelte	7
2 Ontwikkelingen tot nu	8
Lessen aan andere instituten en in eigen beheer	8
Openstelling voor geïnteresseerden	8
Gastdocenten	9
3 Wie is wie?	10
Het Bestuur	10
De Academische Commissie	11
De Raad van Advies	12
De decaan	12
De studentenbegeleider	12
De docenten	13
De studenten	14
4 De Financiering	15
Het jaar 2003	15
De jaarstukken 2003	15
Toelichting	16
Het jaar 2004	16
Fondsen en Stichtingen	16
De Vrienden	16
De Marorgelden	17
De begroting 2004	17
5 De nabije toekomst	19
De financiën	19
De Vrienden	19
De huidige studenten	20
Toekomstige studenten	20
Internationale samenwerking	20

1. De voorgeschiedenis

In dit hoofdstuk noemen wij de redenen die hebben geleid tot de oprichting van de stichting, waarom wij met de opleiding aan het Levisson Instituut zijn gestart en wat ons daarbij voor ogen heeft gestaan. Het is de leidraad voor de verdere ontwikkeling van ons instituut.

Waarom een Nederlandse rabbijnenopleiding

Uit een inventarisatie door het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland, gehouden in 2001, is gebleken dat de komende decennia behoefte bestaat aan nieuwe rabbijnen, *sjeliché tsiboer* (voorgangers), leraren en andere leidinggevendenden van onze joodse gemeenten en organisaties. Van de huidige rabbijnen gaan enkelen met pensioen, de Liberaal Joodse Gemeenten breiden zich uit en de behoefte aan kennis over het Jodendom blijft groeiende.

Bovendien kon een opleiding tot rabbijn of chazzan tot voorheen slechts in het buitenland worden gevolgd. Studenten zijn echter om verschillende redenen – onder meer leeftijd en werk- of familieomstandigheden - niet in de gelegenheid om gedurende een langere periode een studie in het buitenland te volgen.

Daarom is op 23 augustus 2002 de Stichting Robert A. Levisson opgericht door het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland. Deze stichting heeft het Levisson Instituut in het leven geroepen. Het instituut is vernoemd naar de grote, naoorlogse Nederlandse liberaal-joodse voorman Bob Levisson z.l. (RAL) uit Den Haag, die eind 2001 is overleden.

De doelstelling van de Stichting

In Nederland bestaan verschillende opleidingen om kennis op doen over het Jodendom. Ook op hoog niveau worden cursussen gegeven. Wat ontbrak was een - samenhangende - studiemogelijkheid voor het kader van de liberaal joodse gemeenschap in Nederland. Door het oprichten van het Levisson Instituut is daarin thans voorzien.

De opleiding aan het Levisson Instituut moet kunnen leiden tot het verkrijgen van de bevoegdheden van rabbijn (*semicha*) en op termijn ook tot die van chazzan, leraar joodse vakken en joods pastoraal werker. Dit uitgangspunt is bepalend voor het gewenste hoge niveau en de kwaliteit van de opleiding. De opleiding staat echter tevens open voor degenen die op onderdelen hun kennis van het jodendom op dit niveau willen verdiepen.

Indien bestaande instituten reeds cursussen en colleges op het gewenste hoge niveau verzorgen, kan het Levisson Instituut zijn studenten die cursussen en colleges laten volgen. Indien zulke cursussen en colleges niet voorhanden zijn, zal het Levisson instituut daarin zelf voorzien. Dat geldt zowel voor het academische als het meer beroepsgerichte gedeelte van de opleiding.

Het onderwijsprogramma wordt geleidelijk aan ontwikkeld. Daarbij werkt de decaan nauw samen met de Academische Commissie en de Raad van Advies. Die samenwerking waarborgt het niveau en de kwaliteit van de opleiding en is noodzakelijk om er voor te zorgen dat de diploma's van de studenten die de opleiding met succes hebben afgesloten worden erkend door de Nederlandse liberaal joodse gemeenschap en door de internationale beroepsorganisaties.

Het behoeft geen betoog dat een instituut van hoog niveau niet alleen betekenis heeft voor de opleiding van het professionele kader maar tevens een belangrijke bijdrage kan leveren voor het zo noodzakelijke bewaren en verhogen van de kennis over het Jodendom onder de “gewone leden” van de joodse gemeenschap.

De organisatiestructuur

De leden van het bestuur van de Stichting Robert A. Levisson worden benoemd door het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland. Dit bestuur behartigt de zakelijke en financiële belangen van de het instituut. De jaarstukken worden gecontroleerd door een (register)accountant. Het bestuur benoemt de decaan en de leden van de Academische Commissie en van de Raad van Advies.

De decaan, in dienst van de stichting en werkzaam onder verantwoordelijkheid van het bestuur, geeft leiding aan het instituut. Hij of zij is de centrale figuur van het instituut. Tot zijn of haar taken behoren onder meer het opstellen van het studieprogramma, het onderhouden van de contacten met verwante instituten en het voorzien in de eigen colleges en stages van het instituut. De decaan wordt daarin bijgestaan door de Academische Commissie en de Raad van Advies. Een studentenbegeleider is verantwoordelijk voor het begeleiden van de studenten.

De Academische Commissie (AC) is medeverantwoordelijk voor:

- a) het formuleren van de eindtermen van de opleiding,
- b) het aanstellen en beoordelen van de docenten,
- c) de toelating van de studenten,
- d) de inhoud en de kwaliteit van het studieprogramma,
- e) het beoordelen van de studieresultaten van de studenten,

een en ander steeds in nauw overleg met de decaan, de docenten en de leden van de Raad van Advies. De AC kan zich laten bijstaan door subcommissies voor het voorbereiden en uitvoeren van specifieke taken, maar de eindverantwoordelijkheid blijft in alle gevallen bij de AC.

De leden van de Raad van Advies (RvA) worden eveneens benoemd door het bestuur van de stichting. Zij worden veelal voorgedragen door verwante buitenlandse instituten die eveneens een opleiding tot rabbijn verzorgen. Het kan echter ook zo zijn dat zij benoemd worden omdat zij specifieke kennis bezitten waaraan binnen het instituut behoefte bestaat. De RvA is met name in het leven geroepen om de kwaliteit van de opleiding op internationaal erkend niveau te waarborgen. Aan deze norm toetsen de leden van de RvA het lesprogramma. Zij kunnen het lesprogramma ook aan deskundigen van hun eigen instituut voorleggen. De leden van de RvA geven gevraagd en ongevraagd advies. Om dat mogelijk te maken wordt het lesprogramma aan hen voorgelegd en brengen zij jaarlijks eenmaal of meermalen een bezoek aan het Levisson Instituut om de voortgang van de opleiding met de decaan en de leden van de AC te bespreken en ook om met de studenten en de docenten persoonlijk contact te onderhouden. Het Levisson Instituut vindt deze internationale verbindingen van grote betekenis.

Een korte schets van de opleiding tot rabbijn

De huidige en toekomstige opleidingen zijn toegankelijk voor studenten die joods zijn volgens de definitie van het Rabbinaat van het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland¹. Van de studenten wordt verlangd dat zij reeds voldoende kennis bezitten om een opleiding op dit niveau te kunnen volgen.

Het Levisson Instituut leidt op dit moment alleen op tot rabbijn. Willen studenten daadwerkelijk de rabbinale bevoegdheden kunnen verkrijgen, dan zullen zij tevens een academische graad (Masters) moeten hebben gehaald of alsnog moeten halen.

De aard van de functie van rabbijn brengt verder met zich dat de persoonlijke levensstijl en levenswandel van een student niet zonder betekenis is. Hij of zij moet immers binnen een gemeente een leidinggevende positie in kunnen nemen. De levensstijl en levenswandel van de student maakt dan ook onderdeel uit van de toelatingsprocedure, zij het met de nodige waarborgen omkleed en zonder dat daarbij zal worden gediscrimineerd naar sekse, seksuele geaardheid, ras, huidskleur, politieke overtuiging of leeftijd.

Het lesprogramma kan worden onderverdeeld in een academisch gedeelte en in een beroepsgericht gedeelte. In het verloop van de opleiding integreren deze onderdelen meer en meer met elkaar.

Het academische gedeelte

Het academische gedeelte houdt onder meer het volgende in:

- *Hebreeuws*: zowel de bijbelse als de rabbijnse en moderne varianten.
- *Aramees*: de varianten die nodig zijn om joodse klassieke teksten, Tenach en rabbijnse teksten te kunnen lezen en hanteren.
- *Halacha*: principes, ontwikkeling, relatie tot Aggada, benaderingswijze door verschillende joodse stromingen, klassieke en moderne bronnen en responsa.
- *Geschiedenis*: een grondig overzicht, ideeëngeschiedenis, de specifiek joodse benadering van geschiedenis, inzicht in de problematiek van de joodse geschiedenis.
- *Land en staat Israël*: geschiedenis, theologische en culturele betekenis, ervaring van het land uit de eerste hand met de leermogelijkheden die daar te vinden zijn.
- *Liturgie*: een grondige introductie in de inhoud van orthodoxe en niet-orthodoxe sjoerim en minhagim (Asjkenasi, Sefardi, Edot HaMizrach), geschiedenis, de overeenkomsten en verschillen en de theologische achtergronden hiervan, contemporaine vraagstukken.
- *Rituelen*: jaarcyclus, levenscyclus en andere mitswot.
- *Filosofie*: joodse denkers en joods denken vroeger en nu, schisma's, relatie tot niet-joodse filosofische systemen.
- *Joodse muziek, kunst en literatuur*: een introductie, nadruk op belang en werking muziek in de liturgie, moderne joodse en Israëlische literatuur.
- *Andere godsdiensten*: grondige introducties in Islam en Christendom, daarnaast kennis van andere religies.

Het academische gedeelte wordt in het vijfde en laatste studiejaar afgerond met een scriptie.

¹ Voor het volgen van onderdelen van de opleiding kan een uitzondering worden gemaakt.

Het beroepsgerichte gedeelte

Het beroepsgerichte gedeelte houdt onder meer het volgende in:

- *Halacha in de praktijk*: primair staat de praktische toepassing van de joodse wet. Daarbij gaat het om de ontwikkeling van onderzoekstechniek, om ethisch en halachisch inzicht, kennis van halacha op moderne probleemgebieden (zoals op medisch gebied, bij de bio-ethiek, zakenethiek en ecologie). Verder de kennis die vereist is om aan het werk van een Bet Din te kunnen deelnemen zoals kidoesjin, gittin en gioer.
- *Liturgie en rabbijnse werkzaamheden in de praktijk*: alle rituelen uit het joodse jaar en de joodse levenscyclus in sjoel en thuis kunnen uitvoeren en onderwijzen, een derasja kunnen geven, in het openbaar kunnen spreken, voldoende didactische kennis hebben om les te kunnen geven aan kinderen en volwassenen. Zowel professionele als populariserende en opiniërende artikelen kunnen schrijven en eventueel ook boeken schrijven, thuis zijn in het gebruik van computers, Internet en multimediatechnieken.
- *Pastorale werkzaamheden*: het eigentijdse rabbinaat bevat een groot gebied waaraan veel aandacht moet worden besteed, in lesonderwerpen zoals “pastoral psychology”, gespreksvoering, besef van de betekenis van de overgangperiodes in de levenscyclus en de daarbij behorende counseling en begeleiding in gevallen waar deze verkeerd lopen, voldoende inzicht om goed te kunnen verwijzen naar andere instanties en professionals.
- *Administratieve en beleidsmakende werkzaamheden*: de werkzaamheden van het Bet Din en het College van Rabbijnen, het regelen en voorbereiden van allerlei activiteiten van de gemeente en andere administratieve taken. Op een dynamische en tevens harmonische wijze met het bestuur, commissies en tal van vrijwilligers inspirerend te kunnen werken. Cursussen in administratie en “congregational dynamics” zijn van belang.
- *Stages*: De studenten zullen in de loop van de opleiding stage moeten lopen binnen de Liberaal-Joodse gemeenten in Nederland en in het buitenland. Daarbij zal het gaan om stages waarbij de studenten eerst met een plaatselijke rabbijn meelopen en later onder toezicht van een begeleidende rabbijn zelfstandig rabbijnale taken vervullen. Daarnaast zullen zij kennis nemen van het werk van allerlei andere instanties waarmee de rabbijn in zijn werk mee te maken krijgt.
- *Persoonlijke ontwikkeling*: begeleiding bij de wijze waarop de student de leerstof verwerkt en integreert in zijn/haar eigen leven en geestelijke ontwikkeling. Er zal tevens ruimte zijn voor een persoonlijke ontwikkelingsplan van elk individueel student.

Bepaalde onderdelen van de opleiding zullen worden gegeven in de vorm van meerdaagse seminaria.

Een of meerdere perioden van verblijf voor studie in Israel zijn vereist voor zover een student niet reeds voldoende ervaring in Israel heeft opgedaan. Vereist is een degelijke kennis van de liberaal joodse instituten en werkzaamheden in Israel.

2. Ontwikkelingen tot nu

Het Levisson Instituut is op 3 september 2003 met de opleiding begonnen. Zeven studenten zijn tot de opleiding toegelaten. Elke week worden tien uren college gegeven en verder wordt van de studenten verlangd dat zij ongeveer twee uur besteden aan de voorbereiding van een college-uur. Een studiejaar bestaat in beginsel uit vier blokken van elk zeven weken. Daarbij komen een of twee (internationale) symposia.

Lessen aan andere instituten en in eigen beheer

Tijdens het cursusjaar 2003-2004 hebben de studenten colleges gevolgd die door het Levisson Instituut zelf werden verzorgd. Bovendien hebben zij lessen gevolgd aan de Universiteit van Amsterdam en aan het Joods Educatief Centrum Crescas.

De cursussen aan de universiteit behelsden zowel klassiek als modern Hebreeuws en Aramees.

De cursussen van Crescas die door onze studenten werden gevolgd maken onderdeel uit van een hoogwaardig programma voor gevorderden dat dit educatieve centrum ontwikkelt. Deze cursussen bevatten zowel geschiedenis als het lezen en leren hanteren van klassiek rabbijnse literatuur (midrasj, misjna en talmoed) met uitloop naar de klassieke rabbijnse halacha.

De docenten van deze door Crescas verzorgde cursussen zijn van universitair niveau. De inhoud en wijze van presentatie zijn echter - anders dan op de universiteit - meer gericht op het versterken van de eigen joodse identiteit en beleving van de studenten.

Omdat Crescas geen tentamens afneemt en geen studiepunten geeft, worden de studieresultaten van de studenten beoordeeld door docenten van het Levisson Instituut. Deze docenten nemen schriftelijke en mondelinge tentamens af en van de studenten wordt verlangd dat zij over het behandelde onderwerp een werkstuk inleveren. De verwachting is dat van het aanbod van Crescas met name gebruik kan worden gemaakt in het begin van de opleiding. Indien de studenten verder met de opleiding zijn gevorderd, zal mogelijk het cursusaanbod van Crescas minder voldoen.

De eigen lessen zijn tot nu toe voornamelijk gericht op de praktische vaardigheden die van een rabbijn mogen worden verlangd. Een belangrijk onderdeel hiervan is de Beroepsvoorbereidende Vorming. Daarbij wordt veel aandacht besteed aan Pastorale Psychologie en Pastoraal Werk. Verder is aandacht besteed aan presentatietechnieken (spreken en wijze van gedragen in het openbaar en in sjoel) en aan een aantal praktische rabbinale handelingen (zoals het leiden van diensten, het schrijven van derasjot, de relatie rabbijn-bestuur-commissies, vrijwilligers). Daarnaast heeft het instituut zelf een cursus Tenach gegeven die op academisch niveau stond.

Openstelling voor geïnteresseerden

Het instituut is begonnen met de opleiding tot rabbijn. Eerst na enige tijd zullen ook andere opleidingen zoals die tot chazzan starten.

Het instituut wil niet alleen opleiden maar wil tevens Joden die in specifieke onderwerpen geïnteresseerd zijn en hun kennis in een joodse omgeving willen verdiepen, de gelegenheid bieden aan bepaalde onderdelen van de opleiding deel te nemen. Het academisch gedeelte van de opleiding staat voor deze geïnteresseerden open indien zij reeds over voldoende kennis beschikken om de lessen te kunnen volgen. Van deze mogelijkheid is het afgelopen studiejaar door enkele geïnteresseerden daadwerkelijk gebruik gemaakt.

Gastdocenten

Twee gastdocenten hebben afgelopen studiejaar colleges voor onze studenten verzorgd. Rabbijn Dr. Charles Middleburgh van het Leo Baeck College te Londen, Engeland, gaf in januari 2004 een serie gastcolleges ter introductie van de lessen Tenach van ons instituut. Rabbijn Middleburgh sprak bovendien voor de Vrienden van de Stichting met als onderwerp de opleiding van rabbijnen.

In maart 2004 gaf rabbijn dr. Yehoram Mazor van het Hebrew Union College–Jewish Institute of Religion te Jeruzalem enkele colleges aan onze studenten ter introductie van het nog te behandelen onderdeel Liturgie. In januari 2005 zal deze hoofddocent aan het HUC-JIR gedurende twee aaneengesloten weken het lesprogramma van één semester achter elkaar behandelen. Rabbijn Yehoram Mazor zal ook in het vervolg van de opleiding het onderdeel Liturgie blijven verzorgen. Het is een voorbeeld van de mogelijkheid om gedeelten van het lesprogramma te laten verzorgen door gekwalificeerde docenten van de verwante instituten in Amerika, Israel en Engeland. Wij hechten daaraan grote waarde.

3. Wie is wie?

In dit hoofdstuk willen wij in kort bestek de namen en functies vermelden van degenen die aan de stichting en aan het instituut zijn verbonden. Zij allen hebben hun sporen hebben verdiend binnen de liberaal joodse beweging in Nederland.

Het Bestuur

Het bestuur van de stichting bestaat uit:

- Henk Wagenfeld, voorzitter sinds 1 januari 2004. Henk Wagenfeld was voorzitter van de Liberaal Joodse Gemeente Den Haag en is thans onder andere ook voorzitter van het Joods Bejaardencentrum Mr. L.E. Visserhuis te Den Haag en voorzitter van de Stichting Levi Lassen te Den Haag.
- Wilma Stein, secretaris. Wilma Stein was directeur van het Joods Maatschappelijk Werk. Nadien was zij lid van het Dagelijks Bestuur van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam. Thans is zij onder andere ook lid van het Hoofdbestuur van het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland.
- Ronald Hené, penningmeester. Ronald Hené is internist, verbonden aan het Medisch Centrum van de Universiteit van Utrecht. Hij is onder andere voorzitter van de Liberaal Joodse Gemeente Utrecht en was tot voor kort lid van het Dagelijks Bestuur van het Verbond met als portefeuille “Religie”².
- Leo Frijda, lid, was vice-president van het gerechtshof Amsterdam. Hij is thans onder andere lid-secretaris van het Dagelijks Bestuur van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam en lid van het Hoofdbestuur van het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland.
- Stephen Kahn, lid, is jurist. Hij was lid van het Bestuur van de Liberaal Joodse Gemeente Den Haag en is thans onder andere lid van het Hoofdbestuur van het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland.

² Ronald Hené zal in het bestuur van de stichting op 1 januari 2005 worden opgevolgd door (zijn schoonzuster) Marja Hené, voorzitter van de Liberaal Joodse Gemeente Rotterdam, die de portefeuille Religie in het Dagelijks Bestuur van het Verbond van hem heeft overgenomen.

De Academische Commissie

In de Academische Commissie hebben zitting³:

- Prof. dr. Irene E. Zwiep, voorzitter. Irene Zwiep is hoofd van de Leerstoelgroep Hebreeuwse, Aramese en Syrische talen en culturen aan de Universiteit van Amsterdam.
- Dr. Emile G.L. Schrijver, secretaris. Emile Schrijven is conservator van de Bibliotheca Rosenthaliana en directeur van het Menasseh Ben Israel Instituut.
- Mr. Ernst Numann, lid, is lid van de Hoge Raad te Den Haag en was voorheen voorzitter van het Verbond.
- Drs. A. Carolyn Levisson, lid, is studentenpsychologe aan de Technische Universiteit van Delft.
- De rabbijnen Awraham Soetendorp, Menno ten Brink en Ruben Bar-Ephraim.

De Academische Commissie heeft drie subcommissies benoemd:

- De Commissie Toelating. Deze commissie beoordeelt de kandidaat-studenten en doet een aanbeveling over de toelating aan de Academische Commissie. In de subcommissie hebben zitting prof. dr. Irene Zwiep en drs. Carolyn Levisson, leden van de AC, en de decaan rabbijn David Lilienthal.
- Een commissie van overleg tussen studenten en de AC. De samenstelling van deze commissie wisselt, afhankelijk van het onderwerp dat aan de orde is.
- Een Commissie Ontwikkeling voor het programma Beroepsgerichte Vorming. Deze subcommissie bestaat uit:
 - Drs. Carolyn Levisson (lid van de AC).
 - Dr. Fanny Heymann, voorheen Universiteit Wageningen, nu eigen onderzoeks- en adviesbureau.
 - Ella Wijnschenk-Oesterman, Joods Maatschappelijk Werk.
 - Drs. Joost Levy, p|r|o|Consult trainings- en adviesbureau.

De decaan, rabbijn David Lilienthal woont in de regel de vergadering van deze subcommissie bij.

³ Voor de taken en bevoegdheden van de Academische Commissie, zie onder 2.3 op blz. 5.

De Raad van Advies

In de samenstelling van de Raad van Advies, die een adviserende functie heeft, komt tot uitdrukking dat het Levisson Instituut nauw samenwerkt met verwante instituten in het buitenland. Het betreft de Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion (met vestigingen in Cincinnati, Los Angeles, New York en Jeruzalem), het Leo Baeck College te Londen, Engeland (het belangrijkste instituut voor de opleiding van liberale rabbijnen en leraren buiten de V.S. en Israel) en het Abraham Geiger Kolleg in Potsdam, Duitsland (een instituut dat eerst kort geleden met een soortgelijke opleiding is gestart).

In de Raad van Advies hebben zitting:

- Prof. dr. Ian T. Young, hoofd van het Department of Imaging Science & Technology, Technische Universiteit van Delft, lid van het bestuur van de Liberaal Joodse Gemeente Den Haag, lid van het Hoofdbestuur van het Verbond en voorzitter van de Stichting Sja'ar.
Prof. Young is de “verbindingsman” met de Academische Commissie waarvan hij de vergaderingen bijwoont.
- Prof. dr. Marc Bregman van de the Hebrew Union College - Jewish Institute of Religion, Jeruzalem, hoofddocent Rabbijnse Literatuur, namens HUC-JIR.
- Rabbijn dr. Yehoram Mazor van de the Hebrew Union College - Jewish Institute of Religion, Jeruzalem, hoofddocent Liturgie, eveneens namens HUC-JIR.
- Rabbijn prof. dr. Jonathan Magonet, Principal van het Leo Baeck College, Londen.
- Rabbijn dr. Walter Homolka, Executive Director van het Abraham Geiger Kolleg, Potsdam.

De decaan

Rabbijn David Lilienthal is de initiatiefnemer van en de drijvende kracht achter de opleiding. Hij was de eerste voorzitter van het bestuur totdat hij per 1 januari 2004 tot decaan van het instituut werd benoemd. Rabbijn David Lilienthal is emeritus-rabbijn van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam, rabbijn van de LJG's Rotterdam en Twente en het International Jewish Centre te Brussel en onder andere voorzitter van het Europees Beth Din van de World Union for Progressive Judaism.

De studentenbegeleider

Rabbijn Menno ten Brink, rabbijn van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam, is als studentenbegeleider verantwoordelijk voor het begeleiden van de studenten en het toezien op de voortgang van hun studie. Voor de studenten is hij ook de vertrouwenspersoon van de opleiding.

De docenten

Met de docenten staat en valt een opleiding. Wij prijzen ons dan ook gelukkig dat wij zoveel vooraanstaande docenten – vanuit de universitaire wereld en daarbuiten – hebben kunnen aantrekken. Allen zijn uitstekende specialisten op hun vakgebied. Na het eerste studiejaar zullen bovendien nog een aantal docenten worden gevraagd aan onze opleiding mee te werken. De meeste docenten zijn joods. Voor zover dat niet het geval is, hebben zij een sterke affiniteit met het Jodendom en de joodse gemeenschap.

- *Aramees:*
Prof. dr. Irene E. Zwiep, Universiteit van Amsterdam (UvA⁴).
- *Tenach I:*
Rabbin dr. Charles Middleburgh, Leo Baeck College, Londen (LI).
- *Tenach II:*
Prof. dr. Athalya Brenner, Universiteit van Amsterdam (LI).
- *Tenach III (vanaf september 2004):*
Prof. dr. Albert van der Heide, Universiteit van Leiden (LI).
Drs. Martin Baasten, Universiteit van Leiden (LI).
- *Talmoed:*
Dr. Tzvi Marx, Folkertsmastichting (C en LI).
Drs. Leo Mock, o.a. Universiteit van Amsterdam (C).
- *Rabbinale vaardigheden:*
Rabbin Ruben Bar-Ephraim, LJG Den Haag (LI).
Rabbin David Lilienthal, Levisson Instituut (LI).
- *Beroepsvoorbereidende Vorming:*
Pieter-Jan André, docent Ethiek, Hogeschool van Utrecht (LI).
Drs. Joost Levy, p|r|o|Consult (LI).
- *Presentatietechnieken:*
Jaïr Strandens (LI).
- *Geschiedenis:*
Drs. Hetty Berg, Joods Historisch Museum (C).
Dr. Shlomo Berger, Universiteit van Amsterdam (C).
Drs. Tirtsa Bernfeld-Levie (C).
Drs. Joel Cahen, Joods Historisch Museum (C).
Dr. Emile Schrijver, Bibliotheca Rosenthaliana (C).
Rabbin Awraham Soetendorp (C).
Rabbin drs. Edward van Voolen, Joods Historisch Museum (C en LI).
- *Liturgie:*
Rabbin dr. Yehoram Mazor, Hebrew Union College, Jeruzalem (LI).
- *Joodse Filosofie (vanaf februari 2005):*
Prof. dr. Reinier Munk. Vrije Universiteit Amsterdam en
Universiteit Leiden (C).

⁴ Tussen haakjes wordt aangegeven in welk kader de lessen worden gegeven. (UvA) is Universiteit van Amsterdam, (C) is Crescas, (LI) is het Levisson Instituut.

De studenten

Het eerste jaar van de rabbijnenopleiding zit erop. Ik kan het bijna niet geloven. De opleiding bestaat nu echt. We hebben (werk-)colleges, schrijven werkstukken, doen tentamens en vormen een steeds hechtere groep.

Tamarah Benima in het NIW van 9 juli 2004.

In het voorjaar 2003 heeft de Subcommissie Toelating een aantal kandidaten voor de rabbijnenopleiding geïnterviewd en onderzocht. Op voordracht van de subcommissie heeft de Academische Commissie zeven studenten geaccepteerd voor de opleiding:

- Tamarah Benima uit Amsterdam, columniste, publiciste, spreker, vertaler van joods boeken, analiste voor radio en televisie, voormalig hoofdredacteur Nieuw Israëlitisch Weekblad.
- Etienne Denneboom uit Amsterdam, werkzaam bij de LJG Gelderland, lid Commissie Eredienst LJG Amsterdam.
- Marianne van Praag uit Den Haag, zakenvrouw, geeft leiding aan het advocatenkantoor van haar echtgenoot, betrokken bij het onderwijs en het bestuur van LJG Den Haag.
- Albert Ringer uit Rotterdam, kunsthistoricus, architecthistoricus, computerdeskundige. Gedurende het studiejaar aangenomen als joods pastoraal werker bij Parnassia te Den Haag. Vanaf 1 augustus 2004 zal hij rabbijn Menno ten Brink opvolgen als krijgsmachtsrabbijn.
- Mischa Schrijver uit Abcoude, Financial Planner, voormalig gemeenteraadslid te Abcoude, betrokken bij onderwijs LJG Amsterdam, werkzaam bij de LJG Utrecht.
- Kine Sittig uit Amsterdam, gepromoveerd in Wiskunde en Natuurwetenschappen, Universiteit van Utrecht, actief bij Stichting Beit Ha'Chidush te Amsterdam, docent bij het Joods Educatief Centrum Crescas.
- Navah Tehilla Livingstone Shmuelit uit Utrecht, Israëliëse van geboorte, werkt met muziek en theater, actief in de LJG Utrecht.

4. De Financiering

Het jaar 2003

Per 1 september 2003 zijn wij begonnen met de opleiding. We hebben voor de periode tot 1 januari 2004 de kosten zo laag mogelijk gehouden. Zo hadden wij nog geen betaalde decaan in dienst en was ook nog geen sprake van administratieve ondersteuning. De eigen colleges waren nog beperkt in aantal en voorts werd gebruik gemaakt van de voorzieningen die de LJG Amsterdam ons kosteloos heeft geboden.

De inkomsten in 2003 bestonden uit de door de studenten te betalen collegegelden, een subsidie van de stichting Levi Lassen en donaties van Vrienden van de stichting. Daarnaast heeft rabbijn David Lilienthal de ter gelegenheid van zijn afscheid als rabbijn van de LJG Amsterdam ingezamelde gelden bestemd voor het Levisson Instituut. Wij zijn hem en de leden van de LJG Amsterdam daarvoor bijzonder dankbaar.

Door het laag houden van de kosten en doordat de collegegelden, de subsidie van Levi Lassen en de donaties betrekking hadden op een volledig jaar, terwijl het studiejaar eerst op 1 september 2003 een aanvang nam, konden wij een gezonde financiële start maken. Het positieve saldo over het jaar 2003, grotendeels gevormd uit de ter gelegenheid van het afscheid van rabbijn David Lilienthal ingezamelde gelden, is geboekt als stichtingskapitaal. Het stichtingskapitaal geldt tevens als reservefonds in geval van tekorten op de begroting. Het moge duidelijk zijn dat een dergelijke post noodzakelijk is in afwachting van verdere financiële ontwikkelingen.

De jaarstukken 2003

De jaarstukken 2003 zijn goedgekeurd door Paul J. Wolfs RA van het accountantskantoor Perdaan Den Houting Hendriksen te Landsmeer. Paul Wolfs heeft ons ook bijgestaan bij het opmaken van de begrotingen die we hebben ingediend bij onze Maroraanvraag.

Hieronder volgt een samenvatting van de jaarstukken 2003. Indien men de volledige jaarstukken wenst te ontvangen, kunnen deze worden opgevraagd bij de stichting.

Balans per 31 december 2003

Actiefzijde:		Passiefzijde:	
Vorderingen	€ 4.600	Stichtingskapitaal	€ 32.823
Liquide middelen	€ 96.821	Vooruit ontvangen	€ 61.584
		Schulden	€ 7.014
<i>Totaal</i>	<i>€ 101.421</i>	<i>Totaal</i>	<i>€ 101.421</i>

Staat van baten en lasten over 2003

Baten:		Lasten:	
Subsidies	€ 10.333	Kosten onderwijs	€ 7.025
Vrienden	€ 7.333	Overige kosten	€ 4.080
Giften t.g.v. afscheid DL	€ 21.595		
Collegegelden	€ 4.667		
<i>Totaal</i>	<i>€ 43.928</i>	<i>Totaal</i>	<i>€ -11.105</i>
<i>Batig saldo</i>			<i>€ 32.823</i>

Toelichting

Zoals hiervoor al aangegeven, hebben wij de in 2003 ontvangen collegegelden, subsidie van Levi Lassen en donaties van vrienden slechts gedeeltelijk toegerekend aan de periode vanaf 1 september 2003, de datum waarop daadwerkelijk met het lesprogramma een begin is gemaakt. Voor de jaren 2004 en volgende worden de ontvangen bedragen aan een geheel kalenderjaar toegerekend.

Het jaar 2004

Met ingang van 1 januari 2004 is rabbijn David Lilienthal als bezoldigd decaan voor één dag per week in dienst van de stichting getreden. Uit het studieprogramma vloeit voort dat de regeling van de colleges, de contacten met docenten en studenten, het werken met het bestuur en de commissie en de administratie veel aandacht en tijd vragen. Niettemin hebben wij geprobeerd ook in het eerste half jaar 2004 de kosten zo laag mogelijk te houden. De onzekerheid over aangevraagde subsidies maakte dat noodzakelijk. Eerst in juni van dit jaar is meer duidelijkheid ontstaan.

Fondsen en Stichtingen

Fondsen en stichtingen die specifiek als doelstelling het ondersteunen van onderwijsinstellingen hebben, zijn in Nederland niet voorhanden. Zelfs een professionele subsidiewerper heeft geen subsidiebronnen kunnen vinden. Onderwijs ziet men als overheidstaak. Een instituut als het onze komt echter door zijn geringe omvang en beperkte doelgroep niet voor overheidssteun in aanmerking. Niettemin prijzen wij ons gelukkig twee stichtingen te hebben gevonden die ons financieel bijstaan. In 2003 heeft de stichting Levi Lassen reeds toegezegd ons gedurende vijf jaar een bedrag van € 25.000 per jaar te doteren. In juni van dit jaar hebben we van de stichting Makaria een gelijke toezegging gekregen, derhalve eveneens gedurende vijf jaar € 25.000 per jaar. Aan de subsidies zijn wel voorwaarden verbonden. Wij zijn beide stichtingen voor hun steun bijzonder erkentelijk.

De Vrienden

De Vrienden van de stichting vormen de ruggengraat van ons financieel bestaan. Wij zijn er zeer verheugd over dat vanaf de start van ons instituut al meer dan 25 personen zich bereid hebben verklaard het Levisson Instituut te steunen met een bedrag van € 1.000 per jaar voor minimaal vijf jaar. Het laat zien hoeveel belang binnen de liberaal-joodse gemeenschap aan ons instituut wordt gehecht. Sommige Vrienden hebben reeds voor de periode van vijf jaar vooruitbetaald. Anderen betalen hun bijdrage jaarlijks, al dan niet notarieel vastgelegd.

De Vrienden krijgen er ook iets voor terug. Niet alleen zullen wij hen door middel van een nieuwsbrief regelmatig op de hoogte houden van alle wetenswaardigheden rond het Levisson Instituut, wij zullen ook tenminste eenmaal per jaar een bijeenkomst beleggen waar wij de vrienden over de gang van zaken kunnen informeren. Die bijeenkomst zal zo enigszins mogelijk ook een inhoudelijk programma kennen met een spreker uit binnen- of buitenland. In januari 2004 hebben we een dergelijke bijeenkomst voor het eerst gehouden met een inleiding door rabbijn Charles Middleburgh.

De Marorgelden

Eind oktober 2003 hebben wij een aanvraag gedaan voor ondersteuning uit de beschikbare collectieve Marorgelden. Uitgebreid hebben we begroot welke kosten met een Instituut als het onze zouden kunnen zijn gemoeid.

Bij beschikking van 29 juni 2004 is ons een (maximale) uitkering van € 75.000 toegekend voor het uitkeringstijdvak van 29 juni 2004 tot 29 juni 2005⁵. Naar het oordeel van de Marorcommissie “verdient dit belangrijke initiatief steun.” Daaraan is nog toegevoegd dat wij ons “in het jaar van de toekenning van de subsidie ervoor dienen in te zetten dat het project zowel inhoudelijk als financieel een slagingskans heeft, onder meer door internationale erkenning na te streven”. Dit is niet aan dovemansoren gezegd, al zouden we dat ook zonder aansporing al doen!

Wij zijn verheugd dat ook de Marorcommissie heeft onderkend dat het in het leven roepen van het Levisson Instituut voor de continuïteit van joods Nederland grote betekenis heeft. De beschikking van de Marorcommissie laat ruimte open voor verdere ondersteuning gedurende de komende jaren. Dat biedt in het bijzonder perspectief voor het realiseren van belangrijke extra faciliteiten zoals een eigen bibliotheek, het organiseren van eigen seminars en de deelname van onze studenten aan internationale seminars en ontmoetingen. Dit alles is van wezenlijke betekenis voor het toekomstig functioneren van de studenten van ons Instituut ten behoeve van de Nederlands-joodse gemeenschap.

De begroting 2004

Al deze financiële ontwikkelingen en een voortschrijdend inzicht in de uitgaven hebben het bestuur van de stichting ertoe gebracht de begroting voor het jaar 2004 bij te stellen. Deze begroting vatten wij hieronder samen.

Wij hebben ook in 2004 in afwachting van subsidiebedragen, waarover wij de eerste helft 2004 immers nog geen zekerheid hadden, de uitgaven zo laag mogelijk gehouden. Alleen de hoogst noodzakelijke uitgaven zijn gedaan.

Uitgaven:

Loonkosten (decaan en administratieve ondersteuning)	€ 17.500
Administratieve kosten	€ 2.500
Huisvestingskosten decaan/secretariaat/bibliotheek	€ 600
Kosten ontwikkelen website	€ 1.500
Jaarlijkse kosten telefoon/internet	€ 1.050
Kosten bestuur, Academische Raad en Raad van Advies	€ 3.000
Kosten decaan	€ 2.000
Accountantskosten	€ 6.500
Kosten cursussen elders	€ 7.500
Docentenvergoedingen	€ 20.000
Leslokaliteit	€ 3.400
Aanschaf computer	€ 2.000
Afschrijvingen roerende zaken	€ 500
Aanschaf boeken	€ 20.000
Diversen en onvoorzien	€ 8.350
<i>Totaal</i>	<i>€ 96.400</i>

⁵ In onze begrotingen hebben we voorshands aan 2004 een bedrag van € 19.500 en aan 2005 een bedrag van € 55.500 toegerekend.

Inkomsten:	
Subsidie Levi Lassen	€ 25.000
Subsidie Makaria	€ 12.500
Subsidie Maror	€ 19.500
Donaties particulieren	€ 25.000
Bijdrage LJG Amsterdam	€ 2.400
Collegegelden studenten	€ 12.000
<i>Totaal</i>	<i>€ 96.400</i>

Hoewel uitgangspunt is dat de studenten zelf hun boeken kopen en een privé-bibliotheek opbouwen, zal ook het instituut een bibliotheek dienen op te zetten. Het gaat daarbij om specialistische en (voor studenten te) prijzige uitgaven.

In 2004 zal met deze bibliotheek een begin worden gemaakt.

In onze begrotingen zijn ook seminars en buitenlandse bijeenkomsten opgenomen.

Het gaat om de seminars, door het Levisson Instituut te verzorgen, ten behoeve van eigen en buitenlandse studenten en om de door de studenten te bezoeken buitenlandse seminars en bijeenkomsten.

Met deze seminars en te bezoeken buitenlandse bijeenkomsten kan, gelet op het bestaande studieprogramma en de benodigde voorbereidingstijd, eerst in 2005 een begin worden gemaakt.

5. De nabije toekomst

“Het is moeilijk profet te zijn, vooral als het gaat om het voorspellen van de toekomst” zei eens een wijze man. Maar wat wij bij het opzetten van het Levisson Instituut nog slechts veronderstelden, is – met steun van velen – bewaarheid geworden.

De financiën

Ook de bijgestelde begroting voor het jaar 2005 hebben wij al klaar, al is die nog voorlopig. In 2005 zullen wij de bibliotheek verder uitbouwen en een aanvang maken met het organiseren van seminars (voorjaar 2005) en zullen wij onze decaan met de studenten buitenlandse bijeenkomsten laten bezoeken (zie het kadertje). Bovendien zullen wij met ingang van september 2005 nieuwe studenten tot de opleiding toelaten wat een extra lesprogramma ten behoeve van die studenten vereist. Verder stijgen de loonkosten omdat het aantal uren van de decaan en van de administratieve ondersteuning zal moeten worden uitgebreid. In de voorlopige begroting 2005 komen de uitgaven op een bedrag € 156.000. Dank zij de toegezegde subsidiebedragen zal - naar het zich op dit moment laat aanzien - de begroting sluitend kunnen zijn.

Buitenlandse seminars:

April 2005. Annual Study Conference van het Abraham Geiger Kolleg in Berlijn.
Onderwerp: Tzedek and Tzedeka from the Bible to Modernity.

Juni/juli 2005. Bi-annual Conference van de World Union for Progressive Judaism in Moskou. Studiebijeenkomst rabbijnen en rabbijnen in opleiding.

Najaar 2005. Tiendaagse studiereis Israël.

Voor het jaar 2005 behoeven wij geen aanvraag te doen voor een bijdrage van Maror. Uitgaande van een jaarlijkse begroting van tenminste € 150.000 zullen wij echter in de jaren 2006 en volgende weer een beroep op Maror moeten doen. Daarbij is het van groot belang dat wij daarnaast gestadig in andere, blijvende inkomsten voorzien.

De Vrienden

Wij hebben al geschreven dat de Vrienden van de stichting voor het voortbestaan van ons instituut van essentieel belang zijn. Hun bijdragen zijn onmisbaar. Zij maken bovendien zichtbaar dat ons Instituut in joods Nederland is ingeburgerd.

Om daadwerkelijk op eigen benen te kunnen staan met een opleiding waaraan verschillende jaargangen studenten tegelijkertijd deelnemen, zal het aantal Vrienden de komende jaren aanzienlijk moeten worden uitgebreid. In de begroting voor het jaar 2005 gaan wij al uit van 35 donateurs en derhalve van een bedrag van € 35.000 aan inkomsten dankzij de Vrienden. Wij streven ernaar om in de loop van de jaren het aantal Vrienden uit te breiden. Een aantal van 100 Vrienden zou ons een meer stevige financiële basis geven! Een minimum jaarbegroting van het Instituut komt immers op uitgaven tot € 150.000. Wij hopen dat de donateurs die wij nu al hebben ons verder helpen door in hun omgeving nieuwe donateurs te werven.

De huidige studenten

Ten tijde van dit verslag zijn nog niet alle studieresultaten van het eerste jaar bekend. De studenten mogen de zomerperiode gebruiken voor het afronden van de verschillende werkstukken die van hen worden verlangd. Maar wij hebben de verwachting dat onze studenten in het algemeen voldoende studieresultaten hebben geboekt om door te kunnen gaan naar het volgende studiejaar.

De studenten hebben heel hard moeten werken om deze studie te kunnen volgen en dat zal in de komende jaren ook zo blijven. Het gaat om een deeltijdstudie en wij moeten erop toezien dat de studiebelasting niet te zwaar wordt. De studenten moeten immers naast de studie ook in hun levensonderhoud voorzien en een aantal van hen hebben een gezin dat tijd en aandacht vraagt. Wij zijn uitgegaan van tien uren college per week met gemiddeld één á twee uur voorbereiding per uur college. Daar komen nog tentamens en werkstukken bij. Voor een enkele student is dit, zo is ons gebleken, te veel gevraagd. Voor die studenten zal naar een op hun situatie aangepast programma worden gezocht waarvan echter het gevolg is dat de studieduur wordt verlengd.

Toekomstige studenten

Het bestuur heeft er voor gekozen in het studiejaar 2004/2005 geen nieuwe studenten tot de opleiding toe te laten. Wij wilden eerst het studieprogramma ontwikkelen en daarmee ervaring opdoen. Ook de beschikbare financiën vormden een beletsel. Het toelaten van nieuwe studenten brengt immers mee dat meer colleges moeten worden gegeven.

Wel zullen wij vanaf heden bekend maken dat met ingang van het studiejaar 2005/2006 een aantal nieuwe studenten met de opleiding kan beginnen. Daarbij denken wij met name aan ook wat jongere studenten dan degenen die thans met de opleiding zijn begonnen. Maar dat was voor hen dan ook een eerste mogelijkheid om eindelijk datgene te gaan doen wat zij al lang hadden gewild.

Internationale samenwerking

In de beschikking van de Marorcommissie wordt de vraag gesteld naar de vooruitzichten van internationale erkenning van onze opleiding. Dit is in zoverre een misverstand dat uit de samenstelling van de Raad van Advies al volgt dat de bestaande instellingen het Levisson Instituut als opleidingsinstituut reeds aanvaarden. Mogelijk doelt de Marorcommissie op de internationale erkenning van de te verlenen *semicha*.

Ook daarvoor is de Raad van Advies van essentiële betekenis. De samenstelling van de Raad van Advies moet de kwaliteit van de opleiding waarborgen waardoor aan het eind van de opleiding een door het Levisson Instituut verleende *semicha* door de liberaal joodse gemeenschap en door de internationale beroepsorganisaties wordt erkend. Gelet op de duur van de opleiding zal het nog de nodige tijd kosten voordat wij daaromtrent meer zekerheid kunnen verschaffen.

Wat de Europese samenwerking betreft nog het volgende. Het Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, het Leo Baeck College en het bestuur van de Europese Regio van de World Union for Progressive Judaism hebben ons al met raad en daad bijgestaan.

Tijdens de besprekingen met rabbijn prof. dr Jonathan Magonet uit Londen is voorts de mogelijkheid onder ogen gezien om de drie Europese opleidingsinstituten op een aantal punten met elkaar te laten samenwerken. Dit moet nog worden uitgewerkt, maar reeds is begonnen met gezamenlijke seminars.

Verder wordt onder andere gedacht aan een uitwisseling van studenten en van docenten. Deze samenwerking zou er op termijn ook toe kunnen leiden dat de drie instellingen gezamenlijk een Europese *semicha* verlenen. Een ander zal nog wel enige tijd op zich laten wachten en zal eerst stap voor stap kunnen worden gerealiseerd. Wij achten het echter zeer bemoedigend dat wij nu al door de reeds langer bestaande instellingen zo serieus worden genomen dat over zulke plannen wordt nagedacht. Enige jaren geleden hadden wij daarvan nog niet durven dromen.

Amsterdam, 20 juli 2004 – 2 av 5764